

PJESMA O JUDI

Irvln Lukežić
Pedagoški fakultet Rijeka

U Naučnoj biblioteci u Rijeci pronađen je dosad nepoznat glagoljski fragment. Riječ je o pjesmi anonimnog autora pisanoj u osmercima, inspiriranoj biblijskom legendom o Judi Iskariotu. Autor izvještava o nekim stilskim i jezičnim osobinama spomenutog fragmenta.

Nedavno je u Naučnoj biblioteci u Rijeci, na posljednjoj stranici jedne knjige ¹ pronađen dosad nepoznat glagoljski fragment ² pisan sitnim kurzivom:

"Iz sužanstva vraži sužan piše liste juda tužan
tužni glasi vam nazviščam pravicu življenju (s) pašćam
izgled sam vam keršćenici u paklenskoj ovoi tam(i) ³
dvi tisuć let bude dobro da me grizu vragi v ogni
ah prokleta ura bila gda me mat(i) je doila"

Ovaj odlomak nama nepoznatog pisca ⁴, je pjesma u osmercima inspirirana biblijskom pričom o Judi Iskariotu, odnosno starohrvatskim crkvenim prikazanjima muke Isusove ⁵. Juda Iskariot bio je prema Evanđelju jedan od dvanaest apostola, legendarni izdajnik koji je za trideset srebrnjaka izdao svoga učitelja izručivši ga farizejima. U našim pučkim crkvenim prikazanjima posebno su dramski naglašena tri momenta Judine izdaje - trenutak kada mu komornik pred Kajtom i Anom istresavši "mošnju s pinezi" broji svaki novčić pojedinačno; susret s Isusom i glasoviti licemjerni poljubac ("tu Juda objami Isusa i reci: Zdrav mi budi, meštre dragi,/ prijatelju

- 1 "Cvit svetih" Franje Glavinića, Izd. u Veneciji 1702; Naučna biblioteka Rijeka, sign. R - 139; fragment sam pronašao listajući knjigu.
- 2 Nije ga spomenuo Vj. Stefanić u svom radu "Glagoljica u Rijeci", Rijeka (zbornik), MH Zagreb 1953.
- 3 Nečitka riječ.
- 4 Nema oznake mjesta ni datacije pisanja (ili prijepisa). Na kraju teksta naziru se znakovi koji djelomično podsjećaju na latiničko "v" i "c".
- 5 "Materija muke Isusove kod nas je u pjesničkoj i dramskoj formi dobila svoj završni oblik u djelu 'Muka Spasitelja našega' kako je zapisana u glagoljskom rukopisu iz g. 1556." (Hrvatska književnost srednjega vijeka od XIII do XVII st. PSHK knj. 1 Zora/MH Zagreb 1969. str. 446; J. Badalić, Muka Isuskrstova - neobjavljena varijanta starohrvatskog prikazanja, Mogućnosti XXC - 7, Split 1973, str. 695-726; F. Fancev, Muka Spasitelja našega i Uskrsnuće Isuskrstovo, dva hrvatska prikazanja iz 15 vijeka, Građa JAZU XIV, Zagreb 1939. str. 241-287.

vazda pravil") i na koncu spoznaja vlastite nepopravljive krivice kada se "dešperan" uspinje stubama koje vode vješalima⁶

Juda poput tragičnih antičkih junaka razdiran grižnjom savjesti izgovara dugi monolog (s hamletovskim tambrom) pokajanja, proklinjući sebe i svoju sudbinu prije nego što nepovratno side među paklenske sjene. Na šestoj stepenici spominje se svoje majke: "...bud' prokleta mati moja / koja j' mene porodila / najpri mlikom zadojila."⁷

"Crni Juda" stoji na vratima Pakla gdje će postati vječni sužanj⁸. ovdje gdje prestaje narativno-recitalska drama starog prikazivanja rađa se lirski pjesma. Naš nepoznati pjesnik inspiriran hiljadugodišnjim Judinim zatočeništvom govori glasom naratora:

Iz sužanstva vraži sužan
piše liste Juda tužan

U sljedećem stihu pjesnik se identificira s Judom:

tužni glasi vam nazvišćam
pravicu življenja (s) pašćam
izgled sam vam keršćenici
u paklenosti ovoi tam(i)
dvi tisuć let bude dobro
da me grizu vragi u ogni
ah prokleta ura bila
gda me mat(i) je doila.

Jezik našeg fragmenta relativno je standardizirana čakavština (što podrazumijeva mjesno-arealnu neutralizaciju) sa svim leksičkim i morfološkim specifičnostima starog pjesničkog izraza na našoj obali⁹. Motiv, pak, zatočenika koji iz zarobljenišтва "piše liste" čest je u usmenom pučkom pjesništvu.

Stih je sricani osmerac sa ženskim srokom, karakterističan za tradiciju starih prikazanja iako nepravilne rime mogu uputiti i na pomisao da se radi o šesnaesteru bugarščice (bez pripjeva)¹⁰.

Judinu tragičnu uzničku sudbinu, pjesnik potencira paronomazijama: sužanstva / sužan, tužan / tužni - Judina tužaljka zapravo je vječni ljudski krik u praznini bez odjeka nade, bez mogućnosti izbavljenja. I osnovni, dakle, ugođaj čini ovu pjesmu srodnom bugarščicama.

Pjesma o Judi obogatila je fond riječkih glagoljskih spomenika (ne osobito bogat, naročito književnih) i našu spoznaju o vlastitom kulturnom identitetu.

Literatura

Badalić Josip, "Muka Isukrstova - neobjavljena varijanta starohrvatskog prikazanja", *Mogućnosti XX*, br. 7, Split 1973. str. 695-726;

Fancev Franjo, "Muka Spasitelja našega i Uskrsnuće Isukrstovo, dva hrvatska prikazanja iz 15. vijeka", *Grada JAZU XIV*, Zagreb 1939, str. 241-287;

Hrvatska književnost srednjega vijeka od XII do XVII st. Pet stoljeća hrvatske književnosti knj. 1, Zora MH, Zagreb 1969. (priredio Vj. Štefanić);

Kekez Josip, "Bugarščice", starinske hrvatske narodne pjesme, Čakavski sabor, Split 1978.

6 "Od počela me mladosti
tamno živih do starosti.
Hudo delo je učinih
i time sebe (ja) prehinh..

.....
Pukni, srce smišljajući
ove škole gledajući
a nad njimi ono drvo
na kojem ću obisit moje tilo;" etc. *Hrvatska književnost op. cit.* str. 459-460..

7 *Ibid.* str. 460; isti je motiv i na završetku našeg fragmenta.

8 U Muci iz Tkonskog zbornika s kraja XV st. stoji: "...vslm se čuju vele tužna / cića plka v pakli sužna."

(Fancev, op. cit. str. 258)

9 Primjeri: nazvišćam, paklenski, dvi nasuprot let - nagovještavaju da se radi o ikavsko-ekavskom refleksu jata (po pravilu Jakobinskoga i Meyera) ali je uzorak teksta odviše kratak da bi se to moglo pouzdano ustvrditi.

10 Bugarščice su izrazito lirski pjesme baladičnog tona koje "za predmet obradbe uzimaju unutrašnje ljudske sadržaje": gdje ugođaj i stanje imaju prvenstveno pred naracijom. "Stih se bugarščice kreće od trinaesterca do osamnaesterca, među kojima su najčešće petnaesterac i šesnaesterac". J. Kekez, *Bugarščice*, starinske hrvatske narodne pjesme, ČS Split 1978; str. 17. i 22.

Štefanić Vjekoslav, "Glagoljica u Rijeci", Zbornik Rijeka, MH Zagreb 1953.

Zusammenfassung

Irvin Lukežić
Gedicht über Jude

In der Wissenschaftlichen Bibliothek in Rijeka ist ein bis heute unbekanntes glagolitisches Fragment entdeckt. Es geht um ein Gedicht des namenlosen Autors, das im achtsilbigen Vers geschrieben ist und das mit der Bibellegende über Jude Iskariot angeregt ist. Der Verfasser berichtet über einzelne Stil- und Spracheigenschaften des erwähnten Fragments.